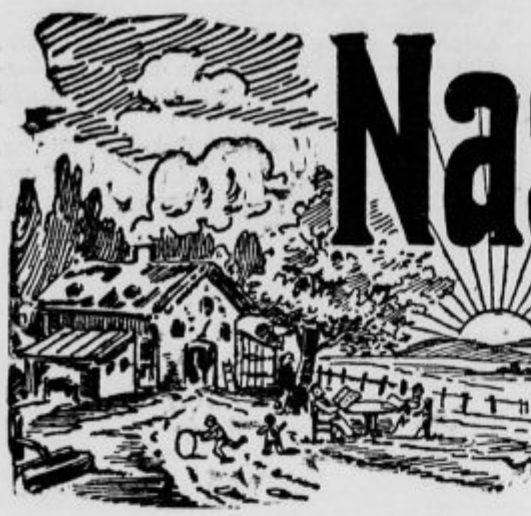

Naš kmečki dom.

„Domoljubova“ priloga za naše
gospodarje, gospodinje in dekleta.

**:: Za naše ::
gospodarje.**

Zboljšanje pašnikov in živinoreje

(Govor poslanca Demšarja v deželni zboru 13. oktobra 1909.)

Ena najvažnejših nalog deželnega gospodarstva je gotovo izboljšanje naše zemlje, to je izboljšanje našega kmetijstva, ki nam prideluje vsakdanji živež. Tega se sedanjí deželni zbor zaveda v polni meri. V prvem zasedanju smo sklenili meljoračni zakon, važni planinski zakon in kot dopolnenje tega sledi zakon o izboljšanju pašnikov, ki ne pridejo v poštev pri planinskem zakonu. Ti zakoni so za razvoj našega kmetijstva živa potreba. Če hočemo izboljšati kmetijstvo, moramo začeti tam, kjer se da najpreje in največ doseči, moramo postaviti trdno podlago. Poglavitna panoga našega kmetijstva je živinoreja, na to se že dolgo vrsto let sem pravzaprav naslanja naše kmetijstvo. Ž živinorejo se peča na Kranjskem okrog 50.000 posestnikov, med temi pa niso sami kmetje po poklicu, ampak tudi meščani, obrtniki in trgovci. Dobra živinoreja nam donaša še največ dohodkov, je najbolj gotova in za pridelovanje živeža najbolj potrebna. Od živinoreje so pa odvisne tudi druge panoge, ker nam pripravlja največ potrebnega gnoja. Žalostno je pa, da je bila dosedaj živinoreja le stroj za pridelovanje gnoja. Če hočemo izboljšati kmetijstvo, je potreba temeljito urediti živinorejo, treba nam je vstvariti vse pogoje, na katerih je mogoče povzdigniti živinorejo. Podlaga živinoreji so dobri pašniki. Zato se pa vse napake, ki so se napravile glede pašnikov, hudo maščujejo nad kmetijstvom. Brez dobrih pašnikov ni umne živinoreje. V tem so edini danes vsi kmetjski strokovnjaki, vsi dobri kmetovalci. Brez pašnikov je pa tudi pri današnjih dragih delavskih močeh živinoreja predraga in se kmetovalcem delo slabo izplača. Čisto naravno je, da čimbolj bo izobražen in napreden naš kmet, tem bolj nerad se bo pečal s tistimi panogami, ki mu dajejo samo umazano delo, pa slabo

plačilo. To bi nas privedlo v žalostne razmere. Stojimo torej pred odločitvijo: ali naj država in dežela pomagata kmetu, da bo bolje in lažje kmetoval, ali pa naj mirno gledata, da bo opušal glavno panogo, to je živinorejo in shiral v škodo drugim stanovom. Mi smo se seveda odločili za prvo. Vsa očitanja, da bi naš kmet s tem užival kako neopravičeno podporo, bi bila popolnoma krivična, kajti naš kmet je s svojo vztrajnostjo in ljubeznijo do stanu veliko obdržal zlasti pri živinoreji, kljub temu, da so mu državne in deželne postavbe in odredbe leta in desetletja to delo zelo ovirale, zlasti trgovinske pogodbe, ki so se sklepale v korist veleobrti na račun kmetijstva.

Sklenili bomo postaviti o izboljšanju pašnikov. Vprašanje je, koliko in kakšne pašnike imamo. Po zadnji statistiki imamo na Kranjskem sveta, ki služi živinoreji, to je: njiv, travnikov, dolinskih in planinskih pašnikov, 488.471 ha. Kranjska je po obsegu sveta za živino 11. dežela v Avstriji. Koliko je v resnici še pašnikov, to je težko določiti, ker je v zemljiški knjigi veliko še vpisanega sveta kot pašnik, ki pa ne služi več živinoreji. V zadnjih 30 letih smo vsled za kmetijstvo neugodnih postav, kakor gozdna postava (odkup pašnih služnosti), postava o ločitvi pašnikov in tudi lovska postava, izgubili polovico paše. Veliko pašnikov, ki se jih je razdelilo in prodalo v lovske namene, se je za vselej odtrgalo paši. Ostali pašniki so se pa zanemarili. Časi velikih stroškov in malih dohodkov pri kmetijstvu so se najpreje kazali pri pašnikih. Tu bo dela dovolj. Vplivati na zboljšanje bo treba z besedo in podporo. Da se združijo ostanki razdeljenih pašnikov, bo treba pašniških zadržug. Mi imamo mnogo visoko ležečih planin, zato smo tudi sklenili planinsko postavo. Na takih planinah ne raste več les, raste pa dobra in tečna trava, ki zelo ugodno vpliva na rast in moč živine. V sedanjih časih, ko število ljudi hitro raste, bo treba gledati, da tudi te prostore gospodarsko dobro izrabimo. Če mi hočemo v planinskih pašnikih vpeljati dobro gospodarstvo, moramo imeti tudi v dolini pašnike in travnike za pridelovanje krme, imeti moramo tudi za planine vzgojeno žival. Če mi damo v planino omehkuženo žival, ki je celo leto stala v zaduhlih hlevih, ki ne zna hoditi, še manj pa iskati ži-

veža in vode, nimamo od tega drugega kot škodo, ker taka žival te hitre spremembe ne more prenesti. Če pa damo na planino take živali, ki glede plemena nimajo nobene vrednosti in se samo par mesecev tam preživijo, to ni v smislu dobrega planinskega gospodarstva. Tu zopet vidimo, kako potrebna je ureditev in izboljšanje dolinskih pašnikov. Če izboljšamo oboje, šele dosežemo gotove uspehe na izboljšanje in ceno rejo živine, ker bo kmet lahko imel pol leta živino na paši. Na ta način se obdrži potrebno ravnotežje med planinskim in dolinskim gospodarstvom. S tem, ko izboljšamo pašnike, še ni vse urejeno, treba je še razpravljati o nadaljni akciji. Načrt izboljšanja pašnikov nudi našemu kmetu 40, oziroma 60 odstotkov podpore in zahteva od njega vzdrževanje pašnika. Na kmeta pade precej veliko breme, ki bo pri današnjih razmerah dosti občutno. Komur je znano, kako hitro se pašniki zaraščajo z ničvrednim grmovjem in neužitnimi rastlinami, bo lahko razumel, da bo pri današnjih dragih delavskih močeh to kmeta še veliko stalo. Zato je pa treba zagotoviti gotovih dohodkov, to je rentabiliteto pašnikov. Če se to ne izvrši, ne bo pomagala nobena sila, da bi se s časom pašniki zopet ne zanemarili. Treba bo torej skrbeti za dovolj lepo in dobro živino, ki se bo na teli pašnikih preživljala. Treba nam bo gojiti dobro plemo.

V tem smislu imamo že en sklep tukajšnjega deželnega zbora iz leta 1905. Na soglasni sklep upravnega odseka je sklenil deželni zbor: državna vlada se prosi, da z izdatnimi podporami pospešuje razvoj in napredek vseh vrst naše živinoreje tako, da bo domača živinoreja kar najbolje mogoče zmožna oskrbovati ves domači trg in tudi še znaten del razpolagati za izvoz.

Seveda na take sklepe odgovarja poljedelsko ministrstvo, da je pripravljeno povsod, kjer bodo dežele podpirale kmetijske izboljšave, prihiteti na pomoč s podporo. V tem smislu je izdalo poljedelsko ministrstvo odlok z dne 26. svečana 1908., ki se naslanja v prvi vrsti na planinske pašnike. Izboljšanje planinskih in dolinskih pašnikov, izboljšanje travnikov je glavna pot do izboljšanja in povzdige naše živinoreje, pot do umne živinoreje.

(Konec prihodnjič.)

Šviški hlev.

(Primeri predzadnje številke »Kmečkoga doma«: Kako naj izboljšamo gospodarstvo.)

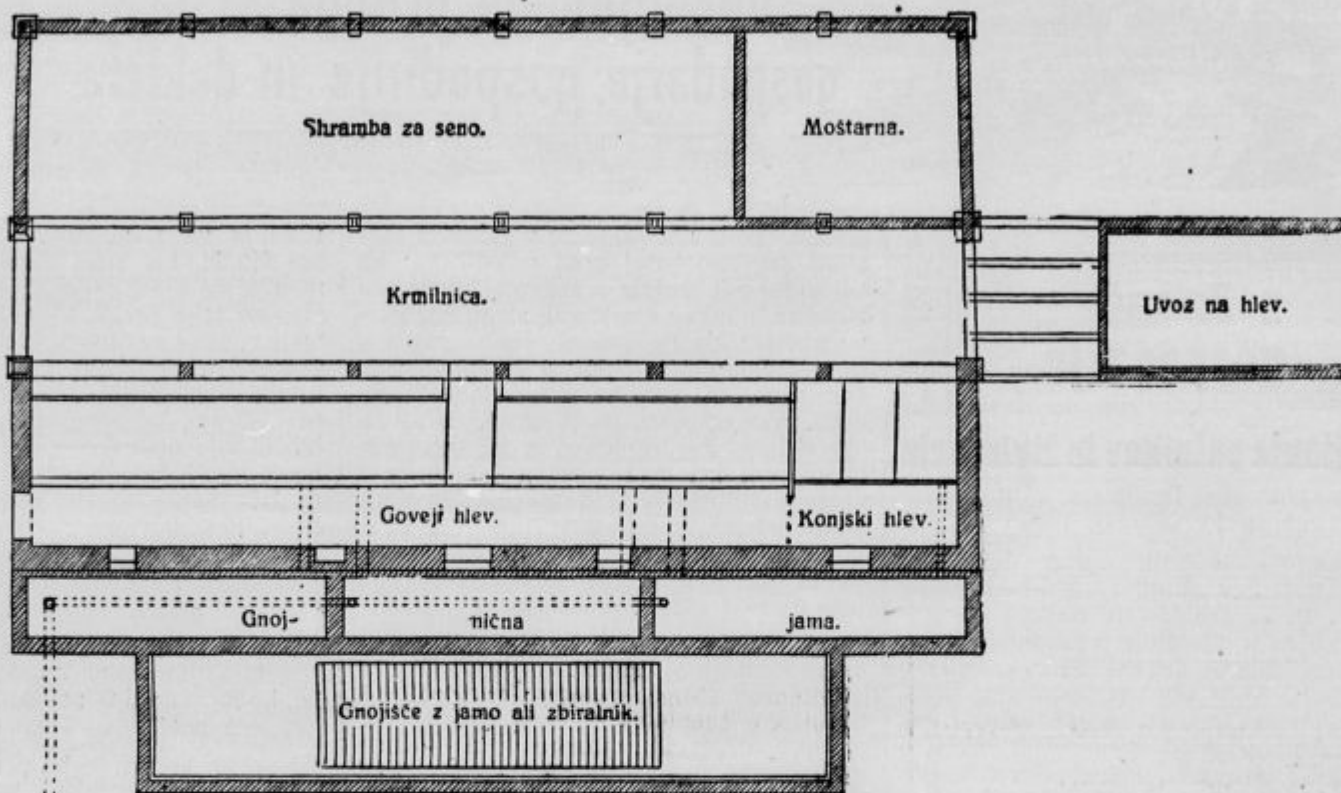
Švicar je praktičen, to kaže pri vsem gospodarstvu. Poglejmo njegov goveji hlev.

Krmilnica je kake 3—4 m širok prost hodnik, po katerem se lahko zapelje vsak voz. S hodnika se krma živini naravnost v jaslji nameče. Krmi se na ta način hitro in varčno, nič se ne izgubi, nič ne raztrese, ker ni treba krme okoli živine prenašati. Na hodniku oziroma krmilnici se

katerem ostane krma zdrava in dobra. Ako ta prostor za seno ne zadostuje, porabi se lahko prostor nad krmilnico in nad govejim hlevom.

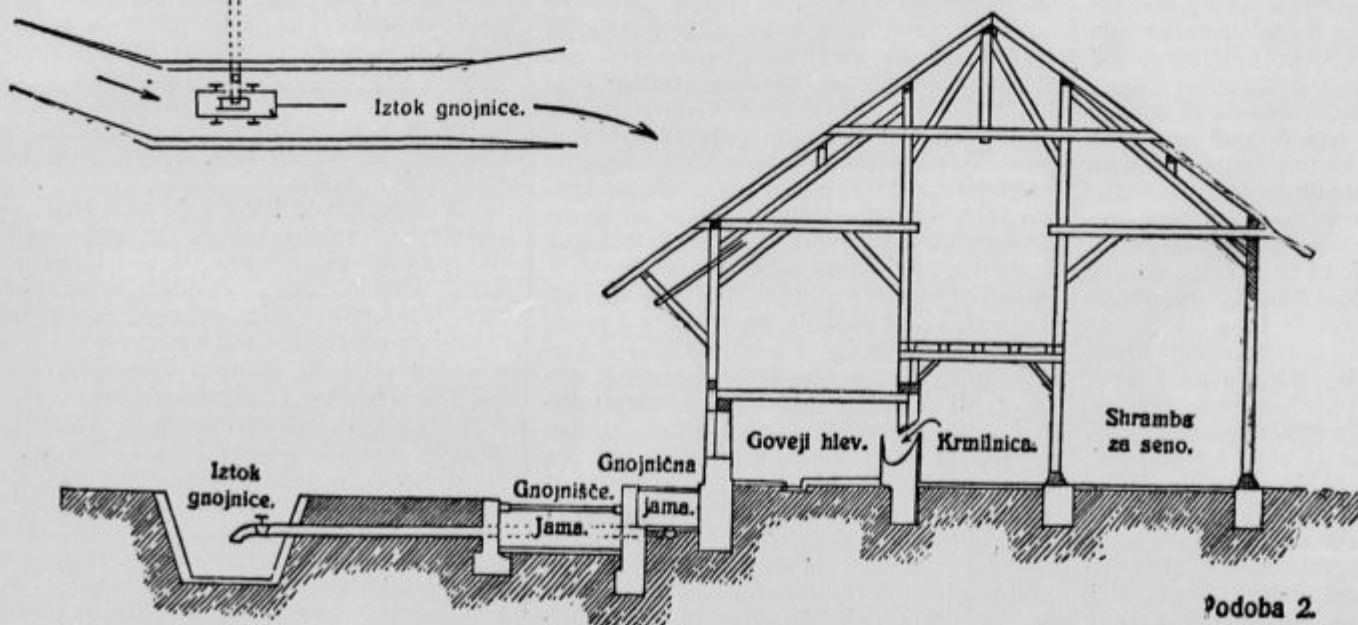
Pravi hlev je na levi strani krmilnice. Vseskozi je betoniran. Švicar dobro ve, koliko je vredna gnojnica, zato je ne pusti

Temeljni načrt šviškega hleva in gnojišča.

Podoba 1.

Prerez hleva in gnojišča.

Podoba 2.

Razdeljen je na tri glavne dele. Po sredi je prosti hodnik, ki ga lahko imenujemo krmilnica. Na levo je goveji hlev, na desno pa shramba za seno.

lahko hrani tudi sveža krma za večkratno krmljenje.

Na desni krmilnice je shramba za seno. Suh, prostoren in zračen prostor, na

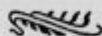
v zemljo, ampak polovi jo in jo zvozi na travnike, da mu jih gnoji. Staja v hlevu je dolga dva metra od jaslji do gnojničnega larka. Vsa gnojnica se steka v gnojnično

jamo. Gnojnična jama se nahaja poleg gnojlišča in pod njim.

Gnojnica pod gnojliščem ohrani gnoj vedno svež. Iz gnojnice prihaja vlaga pod gnoj in ta nikdar ne splesni in ga tudi polivati ni treba.

Nekaj novega in pri nas neznanega je odtok gnojnice iz gnojnične jame. Napolnena je namreč iz gnojnične jame železna cev navzdol, ki je na koncu zaprta s pipo. Švicar hoče hitro natočeno imeti gnojnico ne da bi mu bilo treba isto zajemati ali iz jame pumpati. On kar pod pipo zapelje voz, pipo odpre in gnojnica se sama natoči. Zato on, če drugače ne gre, tudi kar na ravnem svetu izkoplje jamo, da vanjo zapelje voz.

Ce tudi te vrste hlevi marsikateremu slovenskemu kmetu niso na prvi pogled všeč, se vendarle iz njih lahko marsikaj naučimo in za svoje razmere prirejeno lahko porabimo.

Pri švicarskem sirarju.

Letos me je zaneslo v Švico. Gospoda hodi v te prelepe kraje, kjer se gore skoraj neba dotikajo in kažejo velika jezera, okoli in okoli posuta z lepimi mesti in vasi, čuda božje vsemogočnosti, da se navzgor naravne lepote, si oddahne od dela, potrat časa in zapravi denar. Tja pa hodijo tudi ukaželjni gospodarji, da se učijo dobrega gospodarstva, posebno umne živnorej, v kateri so Švicarji gotovo prvi mojstri. — Mene je gnala gori želja, enkrat videti to tolikokrat hvaljeno gospodarstvo. Videl sem ga in moram le potrditi, da zaslužijo svoj sloves.

Ogledal sem si med drugimi gospodarstvi sirarno v Volfersvilu. Te švicarske sirarne so si skoro vse drugače podobne. Zadrug nimajo veliko. Tu se kaže zopet gospodarska pamet Švicarja. Malo je ljudi, ki bi se lahko žrtvovali za srečo bližnjega in požrtvovalno vodili zadružno v splošno korist. Če pa zadruga nima dobrega vodstva, navadno slabo deluje. Na svojo korist gotovo vsak gleda. Posamezni podjetniki so si torej napravili sirarne, opremljene z vsemi modernimi pripomočki. Z ljudmi bližnje okolice sklenejo pogodbo, navadno jeseni za zimsko mleko in spomladi za poletno. Mleko-dajalci čisto natančno vedo za ceno siru in splošno razmerje ter gledajo, da mleka prepoceni ne dajo. Sirar seveda brani svojo kožo. Šli smo torej v sirarno Volfersvil. Vse moderno urejeno, povsod vlada največja snaga. Ko se siri, ne drobe z rokami, vse to žene par. »Koliko imate mleka?« — »1300 do 1500 litrov na dan.« Pogledal sem tabelo. Bili so magnati, ki so imeli na dan do 200 litrov mleka, pa tudi reveži s 6 do 20 litri. Imeti so morali vendar precejšnje množine posamezni kmetje, ker je nanosilo 23 dajalcev 1300 litrov mleka. Tiste kmečke hiše tudi niso prav nič podobne našim ponižnim bajtam. Vse je bilo vilam in gradovom podobno. Povprečno je dajal eden skoro 60 litrov mleka na dan. Tu mora biti premožnost doma, o kateri se nam niti ne sanja.

»Po kateri ceni plačujete mleko?« »16 rap in pol!«; po našem 15 vinarjev. »Kako morete izhajati s tako visoko ceno?« »Živi se, čeprav s težavo.« Toda gospodar ni slabo izgledal, gotov dokaz, da se dobro živi. Vse delo so opravljali gospodar, pomočnik in še eden pomagač. Kar čuditi se jim je bilo, kako spretno so vso maso, ki se je izsila, pobrali iz kotla. V kletih imajo povsod tudi peči. Cena siru je precej višja, kakor navadno pri nas. Suče se od 1 K 70 vin. do 2 K. Vendar mi še ni šlo v glavo, kako more toliko dražje mleko plačevati, kakor pri nas, in še izhajati. Veliko napravi pazljivost. Naši mlekarji in sploh vodje pridobitnih zadrug niso vselej natančni v delu, da bi vse napravili kolikor mogoče solidno. Premalo jim je pri srcu glavno načelo združništva: Zadruga se mora vedno varovati in vselej naj se gleda na njen prospek. Švicar gleda na svojo korist, pazi na vse in dela natančno ter spravlja dobiček.

S samim sirom bi pa gotovo izgubo naredili. Poloma rešijo sirarja edino prešiči. Kaj ne, da je čudno: prešiči pri siru! In vendar je tako.

Zraven sirarne je priprost svinjak in notri oddelki za 120 prešičev. Naše gospodinjje bi se kar ustrašile. »120 prešičev!« — potem mora biti najmanj deset dekel zraven. Niti ene ni. Vse prešiče opravljajo oni trije možje, ki delajo sir. Dajalci ne dobijo ničesar nazaj, ne skute, ne sirotke. Sirotka se posname in napravi iz nje maslo, ki je sicer malo slabše, kakor navadno čajno maslo, vendar se še prav dobro proda.

Sirotko pa pokrmijo prešičem. Zne-sejo jo v velike čebre in pomešajo notri otrobe, koruzno moko ali ostanke pivovarniškega ječmena (Malzkeime). Slednje je menda najboljše in najcenejše. Na vsacega prešiča pride na dan 10 litrov sirotke in do 1 kg te žitne primesi. Sirarji zmešajo dobro po čebrih in razlijejo to rujavo brozgo po koritih. Nobenega krompirja, nobene pese, sploh nobene kuhe ne dobijo ti prešiči. »Potem gotovo ne morejo živeti ali so pa taki ščetinci, da bi se z njimi lahko zakurilo,« si misli kaka gospodinja. Na celem potovanju nisem videl lepših prešičev. Komaj dobrih osem mesecev stari, so imeli že nad dva centa; živali so krepkih nog in širokega hrbta. — Zdaj sem tudi videl, kako more sirar izhajati. Tista sirotka, ki je pri nas nekatere gospodinjje še zastoj ne marajo, ali je sploh nič ne cenijo, dela ona čuda. Eno uro ali dve gre naša gospodinja na semenj ali v štacuno, če more le nekaj vinarjev ceneje dobiti, tu se zametajo in zanemarijo velike svote. Še posneto mleko ni v oni časti, kakor bi moralo biti. Pametni gospodar ne bi smel nikoli trpeti, da se vse mleko odproda, če ima več prešičev doma, ne da bi dobil nazaj sirotko ali posneto mleko. Če daste prešičem tudi najboljše krmo, mleka jim vse to ne bo nadomestilo. V Švici sem posebno jasno spoznal, kako potrebno je, da povzdignemo prešičorejo z mlekarstvom. Kjer imajo dosti njiv, da lahko redijo veliko prešičev, ne smejo nikdar pustiti, da se vse

mleko odpošilja. Nekaj vinarjev se dobi res več, toda zanemari se drugo gospodarstvo, posebno prešičoreja, ki more v sedanjem času kmetu največ donošati. S posnetim mlekom in sirotko moramo tudi pri nas prešičorejo povzdigniti. A. O.

Raj bo z našimi gozdi?

Izmed vseh avstrijskih dežel imata Kranjska in Štajerska največ gozdov. Pred nekaj leti skoro ni bilo gruntarja, ki bi ne imel pri posestvu tudi dobrega gozda. Zdaj že večina gospodarjev v deželi nima v svojem stavbenega lesa. Če hočejo na novo delati večja poslopja, ga primanjkuje in za kurjavo gre že tudi marsikateremu prav trda. Kako lepi so bili ti gozdi naše domovine! Stoletni hrasti so stali zraven komaj obsežnih bukev; smreke in jelke so bile visoke, kakor cerkveni stolpi. Vse je dajal ta dobri kmetov prijatelj gospodarju, drva, les, steljo, v sili tudi denar. A on je imel zanj le sekuro. Kadar je doto štel, je gozd posekal; kadar je za davke manjkalo je smreke prodal; kadar je imel nesrečo pri živini, gospodarstvu ali mu je ogenj vse končal — je del gozda izsekal; kadar je premalo delal in preveč pil, je gozd dolgove in obresti plačeval.

Dobri prijatelj je pri tolikih vdarcih opešal. V gozdu je začelo marsikateremu zmanjkovati. Človek bi mislil, da bo gospodar skušal gozd izboljšati in zaceliti rane, ki jih je napravilo brezumno gospodarstvo. Vidimo pa ravno nasprotno. Vsega smo se že lotili, povsod začeli, le gozdi, ki nam pokrivajo skoro polovico naše zemlje, so še zdaj zanemareni. »Se bo že samo zaraslo« — se navadno tolaži gospodar. Zarašča se le počasi. Mesto lepih gozdov vidimo le grmičevje in malovredno hosto, kjer se drug drugo zadržuje v rasti. Višji kraji so pa postali golj in po pravici se bojimo, da jih bo težko zopet dobro zasaditi. — Pomanjkanje lesa pa postaja tudi na deželi vedno bolj občutno. Prav gotovo bi naši kmetje polovico več dobili iz gozdov, ko bi za naraščaj bolj previdno skrbeli in sploh z gozdom prav ravnali. G. A. Gurch, gozdni komisar, je izdal prav lep navod za oskrbovanje gozdnih posestev, iz katerega hočemo privzeti nekaj misli našim gospodarjem v poduk v tej tako važni zadevi.

1. Vpliv gozdov na padavino.

Splošno je znano, da pred nekaj desetletji nismo imeli tolikokrat točo in ne tako pogosto hudournikov, kakor sedaj. Kjer so gozde izsekali, trpe ljudje skoro vsako leto na suhi in nevihtah. — Gozdi povzročujejo tudi rednej in počasnej od-tok deževnice, razdeljujejo in uravnavajo množino vode v studencih in potokih ter so res pravi nabiralniki in shrambe za vodo. Dež se v gozdu skoro brez sledu izgubi. Kapljica gre za drevnimi koreninami v zemljo. V gozdnih voda le počasi narašča, navadno brez vsake nevarnosti za tiste kraje.

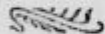
Vse drugače je pa tam, kjer so se gozdi pokončali z brezumnim gospodar-

stvom. Dež pada naravnost na tla, spira rodovitno zemljo in jo odnaša ob enem s kamenjem. Voda izpodje jezove, podere mostove ter prihrumi v doline, kjer zasuje polje ali odnaša rodovitno prst. Na tisoče in tisoče se da vsako leto raznih podpor zoper hudournike in vendar vse skupaj ne bo mnogo pomagalo, če ne bodo kmetje bolj gozda varovali.

Da se o tem še bolj prepričaš, poglej malo naš gozdni svet. Kranjska ima 442 tisoč ha gozda. Izmed tega spada 97.000 ha k goratim, visokim gozdom na Gorenjskem, severno od Sorice in Save. V teh krajih so bile nekdanje vse gore razen visokih planin in skalnih pečin prav do vznožja zaraščene z lepimi gozdi. Obilo lesa je bilo povsod, cena je bila nizka, da so le kakšni posebni žganjarji in zapraviljivi svoje gozde do golega podrli.

Zdaj se vidi povsod pusti bregovi in gole skale. Kjer je bilo čisto izsekano, je zrastle le brinje in robda. Eden je vse poprodal, drugemu je burja vrgla par smrek ali jih je po zimi veter polomil — in kar naenkrat so dobili vsi grozen strah, da je ves gozd v nevarnosti in vsi poprodali les komaj za polovično ceno. Zaraslo se v visoki gori ne bo več. Mesto lepih gozdov je ostalo le grmovje in hosta. Kaj bo s temi reveži-kmeti, če jim ogenj poslopja uniči?

V večini je po Kranjski razširjen kraški svet — od pograbskih hribov čez celo Netranjsko in od Save južno čez vso Dolenjsko. — Tukaj tvori hribe apnenec, ki je ves razpokan in luknjičast. V sebi ima veliko votlin, jam in breznov, v katere se izgublja voda, ki pod zemljo dalje teče in se prikaže v dolinah, kjer po kratkem teku zopet izgine. Kjer so še gozdi, je zemlja prav rodovitna. (Dalje sledi.)

Po stari pravdi.

Navadno radi godrnjamo. Vsak zdihuje nad slabimi časi, v katerih skoro ni mogoče živeti. Tudi naši kmečki gospodarji radi zdihujejo nad visokimi davki, lenimi posli, porednimi otroci, sitno ženo, slabo letino in vsemi drugimi križi, ki navadno reveža obiščejo. S celo žalostno pesmijo naj bi se dokazalo, da se kmetu najslabše godi. »Nekdanj je bilo vendar vse boljše,« bo sklenil sodbo kak modri očene.

Res niso kmetje na rožicah, mnogo je pravih trpinov v težavnem stanu. Če pa pogledamo nazaj, bomo videli, da so imeli naši gospodarji že veliko huje čase, in mi moremo Boga hvaliti, da nam je zdaj veliko boljše. Pred 400 leti so graščaki vzeli kmetom staro pravdo, ki je natančno določevala dolžnosti podložnih kmetov. Do štiri dni v tednu so hodili tlako delat, dajali desetino, drugače pa bili brez davkov. Niti vojakov ni bilo treba dati; graščak je branil svoje in kmetovo imetje. Imeli so lastne sodnike, posestvo so smeli prodati in iti drugam. Saj pravo krščanstvo ne pozna suženjstva. Imeli so pisane pravice — staro pravdo.

Ko so začeli razširjati krivi nauk Martina Lutera, ki jim je dovolil pobrati

cerkveno in samostansko premoženje, so se tega prijetnega nauka, ki je pripustil vse človeške slabosti in vsacega opravičil, če je le veroval v Kristusa, graščaki hitro oprijeli in pograbili cerkveno last. Ni jim teknilo, — vse je zopet kmalu šlo. Ker ni bilo več krščanske ljubezni, so hoteli živeti in dobro živeti, če ne od svojega, pa od bližnjega; da bi imeli nebesa na svetu. Pili so cele dneve in cele noči, napravljali veselice, kakršnih svet še ni videl, nakupili sebi in otrokom lišpa in dragocenosti, hodili od lova na lov, najlepšega polja ni bilo škoda pri tej zabavi. Stroške je moral plačati kmet s svojimi žulji, večkrat tudi s svojo krvjo. — Takrat so prišli slabi časi nad reveža, kateremu so vzeli gospodje staro pravdo.

Poprej je bil lastnik zemlje, katero so njegovi očetje izorali in obdelovali, zdaj mu je vzel graščak rodno grudo, če mu je polje ugajalo, ali je potreboval svet za kako pristavo ali hišo. Poprej so bili posli v graščinah plačani, zdaj so morali svoje otroke zastojati dajati. Graščak je bil sam sodnik. Da bi lažje obogatil, je nagnal kmete, da so morali ob četvi njemu žito prodati po ceni, katero je on odločil. Z žitom je zapeljal kmeta v mesto in mu naložil, koliko mu mora prinesiti denarja. — Meščani so se pa tudi med sabo pomenili, da ne bo nobeden čez določeno ceno žita plačal. — Poklicali so kmeta na tlako, kadar se jim je ljubilo. Cesarska postava je določala, da kmetje nimajo več tlake, kakor štiri dni v letu. Toda nobeden se ni po tem ravnal. Pravice ni našel kmet nikjer. Na Meklenburškem so tamošnji graščaki kmete, ki so bili poprej popolno prosti, razpeli nad gorečimi pečmi in jim dali le glave slanikov, v ognju osmojene, za hrano, toda nobene pijače, da so reveži v grozni žeji kar zid lizali. — Drugega kmeta so za kazen za hradio obesili. Dolgo so kmetje upali pomoči pri deželnih knezih. — Leta 1540 so prišli trpini k Joahimu Braniborskemu iskat pravice. Deželni oče je pa odločil, da bodo morali kmetje vselej, če ne dokažejo popolno svojih pritožb, plačati vse stroške in bodo vrženi v najhujo ječo, da bo enkrat konec teh ostudnih pritožb, če se še kdaj pritožijo. Obenem je knez dovolil, da smejo plemeniti napraviti s kmečkimi posestvi, kar hočejo.

Leta 1569 so se šli kmetje iz vasi pri Lipskem pritožiti čez svojo gospodo. Izprijčevali so, da so jih pri delu napadli graščaki s šulicami, puškami in drugim morivnim orožjem. Nekaj so jih pobili, druge vklenili na prstih in gnali v ječo, med njimi tudi 30 žensk. Zaprli so tudi živino, ki je večinoma poginila, ker je nobeden ni opravljal. Od vsakega so zahtevali tri tolarje (po našem čez 30 kron). One, ki se niso udali, so imeli zaprte pri kruhu in vodi. Leta 1569 so šli kmetje iskat pravice k vojvodu v Draždane, ki jih je pa zmerjal z uporniki in nagnal z golim mečem.

Grozen zgled, ki pojasnjuje vse tedanje razmere, imamo na Tirolskem. Bartel Lihtenštajn iz grada Karneid je bil tožen pri nadvojvodu l. 1568., da prav nečloveško ravna s svojimi kmeti. Na ovadbo so

ga zaprli in zaslišali priče. Natančna preiskava je v 95 slučajih dokazala, da je:

na grozen način mučil može in ni pri zanašal nobeni starosti; skrunil povsod žene; mnogo poštenih mož vklenil za prste, jih stradal v ječi, kjer jih je več zmrznilo; v ječi so jih bčali, natezali, suvali in vse nanje metali, da so postali polabljeni in morajo zdaj beračiti; mnogim podložnikom je vzel posestvo in premoženje proti božji in človeški pravici; za ječo je računal velike stroške; brez pravice je vpeljal nove davke in pomnožil prejšnje; zapuščino rajnih je sam zase obdržal; nobeden ni našel pri njem pravice, vsi so pa čutili njegova grozodejstva. Pri obravnavi so mnoge priče pokazale prste iz katerih so izpadli nohti zavoljo hudega vklepanja v verige, kar je Bartel navadno sam izvrševal. Posebno veselje je imel, če je mogel blagoslovljene žene spraviti na natezalnico, to je na orodje, kjer se je moral revež vleči na hrbet in so mu s strojem naenkrat potegnili roke in noge, da so vsi členki popokali. — Deklo, ki je preživela grozne muke natezalnice, je vrgel v ječo, in ji ni pustil prinesiti nobene jedi in pijače. Razni mrčes naj bi jo končal v groznih prostorih. — Ko je hotela druga deklica revji pomagati in si je sama pritrkala nekaj grižljivej, da bi revji nesla, jo je srečal na stopnicah gospodarjev sin, ki je s podložniki ravno tako ravnal kakor oče, in je navadno vedno preklinjal cerkev in najsvetejši zakrament. Izbil ji je jed iz rok in dal jed svojemu psu. Par dni pozneje so našli na pol segnito truplo zaprte reve v grajskem vodnjaku.

Osem mesecev je bil vitez v ječi in bi imel po postavi izgubiti vse premoženje. V največji sili so prišli plemeniti prijatelji prositi za Bartelna. Izpustili so ga, ko je obljubil, da se ne bo nad nobenim maščeval, kdor je proti njemu pričal. Sodnija bo pa pozneje izrekla sodbo. — Dvjal je na novo kakor popred. Do sodb pa ni prišlo, ker so vse mogočni zavezniki potlačili. Deželnemu knezu je plačal 1000 gl. in bil je zopet pošten človek, ki je med svojimi tovariši opravljal najvišje službe. — Pri nas so te grozne razmere rodile kmečke upore, katere je gospoda zadušila v krvi kmetov. —

Minuli so grozni časi graščinskega jarma. Zdaj je tudi kmet gospodar na svojem posestvu. Davke plača, po svoje gospodarji, kar pristrada, je njegovo. Če primerjamo sedanje bridkosti kmeta z nekdanjimi nadlogami, bo vsak spoznal, da je mnogo mnogo boljše postalo. Če pa ni še boljše, so kmetje največ sami krivi. Nekdanj mu je graščak vse vzel, zdaj večkrat sam zapije svoje žulje; delal je tlako na graščinskem polju, zdaj jo dela ljudem, ki žive le od njegove neumnosti. Zdaj je postal kmečki stan prvi in najvažnejši, ker vse druge redi in jih vedno na novo zalaga z novo krvjo. Ko bi mesta vedno ne dobivala novih moči iz dežele, bi v kratkem postala prazna. Dobiti pa moramo vsi kmetje novo pravdo ljubezni do Boga, ljubezni do bližnjega, do domovine in dela. To bodi naša pravda, po kateri se gotovo povzdignemo.

122

Zastonj

*torej brezplačno dobi vsak
človek v lekarni Trnkóczy
poleg rotouža lepo tiskano
deset zapovedi za kmeto-
valca; tudi po pošti se brez-
plačno razpošiljajo.* 3258 12-1

Tvrška Peter Kozina & Co.

družba z o. z.

2931

v Ljubljani, Breg šte. 20

kupuje vsakovrstne

ZOBOTREBCE

in plačuje lepo robo po visokih cenah.

Izdelovalci in prekupci pošljite vzorce s cenami.

Skupna rezerva sklepom 1908 čez 130.000 kron
Upravno pramoženje sklepom 1908 čez 3.600.000 K.

Zadružnikov nad 600.

Glavna posojilnica

reg. zadr. z neom. zav. v Ljubljani,

pisarna na Kongresnem trgu št. 15 nasproti
nunske cerkve, obrestuje hranilne vloge po

4³/₄ 0/0

t. j. K 475 za vsacili 100 kron, takoj od dneva
vložitve, pa do dneva dvige, brez odbitka
rentnega davka. Hranilne knjižice se spreje-
majo kot gotovina, ne da bi se obrestovanje
pretrgalo. 3418 1

Ima domače hranilnike.

**Uradne ure od 8. do 12. ure dopoldne
in od 3. do 6. ure popoldne.**

Tekoči račun v Avstro-ogrski banki v Ljubljani.
Račun poštno hranilnice št. 49.086. Telefon št. 135.

FILIP FAJDIGA

zaloga pohištva

Ljubljana, Sv. Petra cesta št. 19.

priporoča svojo veliko
zalogo raznovrstnega po-
hištva po najnižjih cenah.

1647 6-1

Velikansk zrakoplov, ki bo 145 me-
trov dolg in v katerem bo prostora za 54
oseb izdeluje tvrdka Siemens in Halske v
Berolinu.

Ugoden nakup ostankov! 25 metrov

perilnega kambrika (tiskovine) temno ali
1910 svetlo pisano: 10-1

prve vrste 25 metrov K 12:50 (meter 50 vinarjev)
druge » 25 » » 10:— » 40 »

pisano blago za srajce:

25 metrov prve vrste K 14:— (meter 56 vinarjev)

25 » druge » » 11:50 » 46 »

25 » slabe » » 7:50 » 30 »

25 » močne bele kotenine K 10, meter 40 vin.,
se pošilja vsakemu naročniku proti poštnemu po-
vzetju tako dolgo, da ostanki ne poidejo.

Pošiljateljstva trgovina R. Miklauc,
Ljubljana — Stritarjeve ulice šte. 5.

Obstoj tvrdke 40 let.

Kdor hoče blago naročiti

naj nemudoma piše po vzorce dokler
ne poidejo. Naznani naj se cena in
vrsta blaga od katerega se žele vzorci.

Naslov:

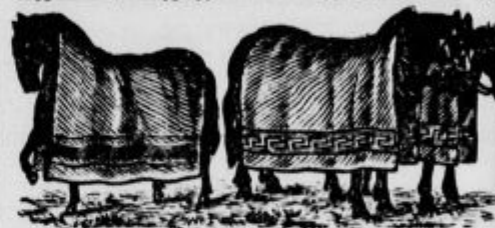
2597 9-1

Pošiljateljstva trgovina blaga

R. MIKLAUC

Ljubljana, Stritarjeva ulica št. 5.

Cene najnižje. --- Vzorci poštnine prosto.

Združene tovarne za volnino prodajajo letos
zopet izključno po meni 4000 komadov takozvanih

vojaških kocev za konje

za ceno le K 4:40 komad in K 8:60 za par
(6 parov franco na dom) naravnost na lastnike konj.
Ti debeli, trajno trpežni koci so topli kot
kožuhovina, temnosivi, okoli 150 200 cm veliki.
torej lahko pokrijejo celega konja. Različno
pisana naročila, ki se izvršujejo le po povzetju
ali če se denar pošlje naprej, naj se pošljejo na
STEINER-jevo komisijsko razpošiljalnico
združenih tovarni za koce

Dunaj II, Taborstrasse 27 G.

Ceniki na željo zastonj in franco. — Za neuga-
joče se zavežem vrniti naprej poslani denar.
Mnogoštevilna priznanja in naročila so došla od
kobilarne v Radavcu, Komarno in Brody, župnika
Kolarja Tutz, dr. Vračuna, odvetnika v Varasda,
posestnika Weidbergerja Ilosva, Grünwaldta, Zor-
kovak, Rotter Lichten, pl. Mroczkowski-ja Dobro-
stany, Rosenauerja Zg. Moldava, Hahlissa Manken-
dorf, Schienka Gerlsdorf, lastnika umetnega milna
2996 Fohringerja in dr.

Brata PEVC

Prva slovenska

trgovina

Bogata zaloga manufakturnega, galanterijskega in
špecerijskega blaga na debelo in drobno.
Zaloga moke V. Majdiča.
Solidna posrežba.

Najnižje cene.

Najnižje cene.

Kočevje

v hiši sloven. Kočevske posojilnice.

Podružnica v Vel. Laščah.

3510 4

Ako hočete svoje dete

imeti zdravo, veselo in duševno se živahno razvijajoče, dajte mu

Dr. Hommel-ov Haematogen.

SVARILO! Zahteva naj se izrečno ime dr. Hommel.

522 b

Nervozni, bolni na želodcu, srcu ali prsih, ali oni, ki trpe na pomanjkanju spanja, omotici, tresenju, epilepsiji, naj pije vsak dan mesto kave **Rosen-ov krepilni inredilni čaj** teon. v arlon K 10, 6 kartonov K 10. Najmanjše naroč. 2 kart. Glavna zaloga: Lekarstvo Filig Rosen v Siltendorfu 8522 pri Dusselu, N.-Austr. 1960

Opozarja se

pri nakupu manufakturnega (gvantnega) blaga na
-- 40 let obstoječo trdko --

R. Miklauc, Ljubljana
Stritarjeva (Špitalska) ul., št. 5.

Zunanjim naročnikom pošlje trdko brezplačno vzorce različnega blaga. Pri naročitvi vzorcev naj se natančno piše, od katere vrste blaga se isti žele dobiti.

2593

5-1

Razpošilja se blago po celi Avstro-Ogrski državi.

Delniška družba pivovarne

UNION

2880

priporoča **marčno carsko**
dvojnato marčno
in eksportno pivo
priznano dobre kakovosti.

Tropine in sladne cime kot najizbornejša piča za živino.

Ljubljana, Spodnja Šiška

Posredovalnica v Kranju

ima na prodaj:

lepo hišo na Bledu

v Gradu. Hiša je enonadstropna, ima 2 kleti, 2 kuhinji, več sob in 1 oral vrta. Sezidana je na novo ter se proda po ceni. — Nadalje se proda lepa stavbena parcela na Savi, p. Jesenice, Gorenjsko. Kraj zelo pripraven za trgovino ali gostilno. — Na prodaj je tudi več posestev na Gorenjskem. Vsa pojasnila o prodajah in nakupih daje protokol. posredovalnica **L. Rebolj** v Kranju.

2934 3-1

Pozor! Slovensko podjetje! Pozor!

= Slavnemu občinstvu se priporoča =
dne 11. februarja 1909 na novo otvorjena
= **velika manufakturna trgovina** =

FRANC SOUVAN, SIN

v stari Souvanovi hiši na Mestnem trgu št. 22
= **v Ljubljani.** =

563

(1)

Daje po

4 1/2 %

Vzajemno podporno društvo v Ljubljani

Kongresni trg 19

registrovana zadruga z omejenim poroštvom

Kongresni trg 19

sprejema hranilne vloge vsak delavnik od 8. do 12. ure dopoldne in jih obrestuje - Rentni davek plačuje društvo samo. Druge hranilne knjižice se sprejemajo kot gotov denar, ne da bi se njih obrestovanje prekinilo. Daje tudi svojim članom **predujme** na osebni kredit, vračljive v 7 in pol letih (90 mesecih ali 390 tednih) v tedenskih, oziroma mesečnih obrokih, kakor tudi posojila na zadolžnice in menjice.

po 4 1/2 % brez odbitka, tako, da dobi vlagatelj od vsakih vloženih 100 K čistih 4 K 50 v na leto.

Dr. Fr. Dolšak l. r.,

zdravnik v Ljubljani, podpredsednik,

Prelat A. Kalan l. r.,
predsednik.

Kanonik I. Sušnik l. r.,
podpredsednik.

2553

Stanje njenih hranil-
nih vlog znaša nad
36 milijonov kron.

Rezervni zaklad
nad
1 milijon kron

Najbolj varno naložen denar je v slovenski mestni hranilnici ljubljanski.

Za varnost denarja jamči in je porok zraven rezervnega zaklada mestna občina ljubljanska z vsem premoženjem in vso davčno močjo. Zato vlagajo v to hranilnico tudi socijski denar mladoletnih otrok in varovancev ter župnišča cerkven denar.

Mestna hranilnica ljubljanska sprejema hranilne vloge vsak dan od 8. do 12. ure dopold. in od 3. do 4. ure popoldne, jih obrestuje po $4\frac{1}{4}\%$ ter pripisuje nevzdržene obresti vsakega pol leta h kapitalu.

Dne 1. in 16. vloženi denar se obrestuje takoj.
Sprejemajo se tudi vložne knjižice drugih denarnih zavodov kot gotov denar, ne da bi se obrestovanje prenehalo.

Rentni davek od vloženih obresti plačuje hranilnica iz svojega in ga vlagatelj ne zaračuni.

Denarne vloge in hranilnične knjižice se sprejemajo tudi po pošti in po tom c. kr. poštne hranilnice.

Posoja se na zemljišča po $4\frac{3}{4}\%$ na leto. Z obrestmi vred pa plača vsak dolžnik toliko na kapital, da znašajo obresti in to odplačilo skupaj ravno 5% izposojenega kapitala. Na ta način se ves dolg poplača v 62 in pol leta. Kdor pa plačuje 6% izposojenega kapitala, pa poplača dolg že v 33 letih. Dolžnik pa more svoj dolg tudi poprej poplačati, ako to hoče. Posoja se tudi na menice in vrednostne papirje.

Hranilnica se nahaja v lastni palači v Prešernovih, prej Slonovih ulicah št. 3, nasproti frančiškanskemu kloštru.

47 12-4

Učenec

se sprejme takoj v trgovino
z mešanim blagom, železnino
in poljskimi pridelki. Kje, pove
uprava „Domoljuba“ 2907

Putniki v Ameriko
Kateri želijo dobro, po ceni in
za neslajvo potovati naj se obrnejo
na **Simona Kmetetka**
v Ljubljani Kolodvorske ulice 20.
Kot turista priporočila dajo se brezplačno

Istotam sprejemajo se dobri in zanesljivi
zastopniki.

8700 srajc za dame

od konkurzne licitacije. Iste so iz najfinejšega
šifona, s švicarsko vezeninom in ajour in se po-
šiljajo po povzetju komad K 1'85. Nadalje

790 posteljnih prevlek

iz najfineše tkanine, obrobljenih, najsolidnejše
izvršenih, vsake velikosti, cela garnitura obstoji
iz 2 pernic in 6 glavnih K 14'30.

Priložnostna predaja 875
Emanuel Rotholz,
Dunaj VII. Neustiftgasse 77.

Dopisje se v vseh jezikih. — Merodila morajo biti najpazneje
do srede na Dunaju.

Samo

6 dni

LJUBLJANA HAURE NEW-YORK

Francoska prekomorska družba. Odhod iz Lju-
bljane vsak torek. Vozne liste in pojasnila
daje amo 383 26-1

ED. ŠMARD

obl. konces. potov.
pisarna Ljubljana,
Dunajska cesta 19
nasproti znane go-
stilne pri „FIGURU“

Priznana najcenejši nakup

usnja in čevljarских potrebščin

K. A. Kregar, zaloga usnja

Ljubljana, Sv. Petra cesta šte. 2,

v palači zavarovalnice Assicurazioni Generali
3031 nasproti čt. oo. frančiškanov. 3-1

(Glavna zaloga Jurjevega čistila (krema).

Za jesenski in zimski nakup blaga

najdete v trgovini

„Pri Škofu“

v Ljubljani, Pogačarjev
trg (Sadni trg)

zelo veliko izber blaga
zadnje novosti.

Cene nizke — postrežba
2596 znano dobra. 10-1

Ustanovljena leta 1882. Telefon št. 185. Poštne hranilnice račun št. 828.405.

Kmetska posojilnica ljubljanske okolice

114 registrovana zadruga z neomejeno zavezo 52-1

v lastnem zadrugnem domu v Ljubljani na Dunajski cesti šte. 18

je imela koncem leta 1908 denarnega prometa nad . . . K 71,417.344.75

obrestuje hranilne vloge po $4\frac{1}{2}\%$

brez vsakega odbitka rentnega davka, katerega plačuje posojilnica sama za vložnike.

Sprejema tudi vloge na tekoči račun v zvezi s čakovnim prometom in jih obrestuje od dne vloge do dne dviga.

Stanje hranilnih vlog dne 31. decembra 1908 nad . . . K 17,102.911.27

Posojajo na zemljišča po $5\frac{1}{4}\%$ in $1\frac{1}{2}\%$ na amortizacijo ali pa po $5\frac{1}{4}\%$ brez amortizacije, na menice po 6%

Posojilnica sprejema tudi vsak drugi načrt glede amortizovanja dolga.

Uradne ure: vsak dan od 8. do 12. in od 3. do 4. ure, izven nedelj in praznikov.

